

REVIEWS

Андрієнко Т. Стратегії і тактики перекладу: когнітивно-дискурсивний аспект (на матеріалі художнього перекладу з англійської мови на українську та російську). Монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. 340 с. ISBN 978-966-489-360-9

Andrienko, T. (2016). Strategies and Tactics of Translating: Cognitive and Discursive Aspect (Based on Literary Artistic Translation from English into Ukrainian and Russian). Monograph. Kyiv: Dmytro Burago Publishing House. 340 p. ISBN 978-966-489-360-9 (in Ukrainian)

Рецензент:

Сергій Засєкін

s.zasyekin@gmail.com

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Поява монографії Тетяни Андрієнко «Стратегії і тактики перекладу: когнітивно-дискурсивний аспект (на матеріалі художнього перекладу з англійської мови на українську та російську)» в семіотичному просторі українського перекладознавства – непересічна й визначна наукова подія, що засвідчує поступ українського перекладознавства у світі. Її автор – досвідчений український теоретик і практик у галузі перекладу, яка вже понад півтора десятиліття після захисту фундаментальної праці в галузі прагматики художнього дискурсу (Андрієнко, 2002) актуалізує когнітивно-дискурсивний підхід й успішно торує йому шлях у перекладознавстві України.

Метою праці є здійснення інтегрального комплексного спеціалізованого аналізу дискурсотворчої ролі стратегій перекладу й механізмів їхньої реалізації. Уведення вченою до перекладознавчого наукового обігу понять стратегії й тактики, на моє переконання, – досить виважене рішення, позаяк синтез когнітивної й прагматичної перспектив слугує профілактикою суб'єктивності дослідника-перекладознавця й сприяє кращому розумінню ним багатогранності процесу перекладу. Антропоцентричність підходу до перекладу зумовила застосування методу моделювання перекладацької діяльності, у центрі якої перебуває мовна особистість перекладача. Саме через мовну особистість тлумача як провідної ланки інтеракційної моделі перекладу пролягає місток між інтенцією автора вихідного тексту (ВТ) та кінцевим інтерпретатором тексту перекладу (ПТ), з'єднуючи різномовні комунікативні «береги» потоку текстової реальності. Із такого погляду, перекладну версію читач бачить як модель світу автора першоджерела. Якість і вірність цієї моделі залежить від ступеня «видимості» перекладача у ПТ. Тому логічно, що

Т. Андрієнко послуговується венутівською парою: «очуження» й «одомашнення» (Venuti, 1995). У цьому сенсі перекладач – цілковито проактивна сторона процесу перекладу, або «перемовин», за термінами У. Еко (2004), що мають за мету порозуміння між учасниками проекту. Відтак, здобуття перекладачем агентивного статусу спонукає науковців аналізувати його продукт в аспекті самостійності, що означає результат певної стратегії породження «тексту для когось» (Тороп, 2015:169).

Праця робить важливий унесок до чіткішого розуміння перекладацької стратегії, адже термін «стратегія» сьогодні доволі вільно тлумачать не лише лінгвісти, а й перекладознавці, як-от: процедура, техніка, прийом, метод, підхід тощо. Попри те, що ці синонімічні одиниці мають зони спільності значення, навряд чи по-науковому вдало звучать, наприклад, комбінації «локальна процедура» чи «глобальна техніка». Тому локальними чи глобальними можуть бути стратегії, що й доводить автор у своїй монографії, здійснивши спробу об'єднати їхнє когнітивне (Lörscher, 1991) та текстуальне розуміння (Chesterman, 1997). Такий синтез водночас сприяє кращому усвідомленню усталених опозицій «послівний» (word-for-word) та «смысловий» (sense-to-sense) переклад; «орієнтований на джерело» та «орієнтований на рецептора» (source- vs. target-oriented) переклад; «формальна й динамічна еквівалентність» (formal vs. dynamic equivalence) (Nida, 1964); «семантичний і комунікативний» переклад (semantic vs. communicative translation) (Newmark, 1988) і, нарешті, «очуження й одомашнення» (foreignization vs. domestication) (Venuti, 1995). Це – базові речі, без «стратегічного» опрацювання яких у книзі було б дуже непросто опанувати перекладацькі підходи, пояснити цілі й прагматичні ефекти перекладу.

Заслуговує на увагу чітке структурування й змістове наповнення авторкою п'яти розділів, логічність викладу інформації. Упадає в око багатий арсенал методів аналізу художнього тексту. Одним із найпомітніших інструментів обчислення смислової інформації на основі семіотичного розуміння багатозначності смислів, що їх інферують читачі (Лотман, 2004), застосовано метод визначення міри інформаційної ентропії тексту оригіналу в зіставленні з даними тексту перекладу. Відтак, дослідниця послуговується в монографії терміном «перекладна ентропія», визначаючи її як суму ентропії ВТ та ентропії мови перекладу. Перша з цих складових реалізується на етапі інтерпретації ВТ, друга – на етапі синтезу – кодування смислу ПТ. Саме з різним рівнем інформаційної невизначеності текстів різних функціональних стилів дослідниця пов'язує можливість стандартизації перекладів конкретних типів текстів (див. Додатки Б, В), а також межі й кількість інтерпретацій і множинності перекладів (с. 111).

Авторка монографії органічно інтегрує до власного дослідження ще одну важливу сторону перекладацької діяльності, – аналіз стратегій відтворення реалій, тропів, власних назв. Цікавим видається підхід до алюзій як когнітивних реалій, відтворення яких в іншій культурі еквівалентне відтворенню інтертекстуальних зв'язків у перекладі. Така позиція суголосна

ідеї семіотика Тартуської школи П. Торопа стосовно того, що алюзію слід визначати як засіб активізації одночасно двох текстів (Тороп, 2015:169).

Підкреслю, що Т. Андрієнко слушно акцентує ті питання, що часто залишалися поза увагою науковців. І позитивом є те, що з набиранням обертів дескриптивного напряму перекладознавство поступово зміщує фокус від сприйняття перекладу як функції до його бачення як перекладацької дії. Авторка своєю монографією доводить, що перекладацька особистість, її когніція, дискурсивний і психолінгвальний статус повинні бути центральною темою наукових дискусій. Хоч і невидимий, перекладач сьогодні таки «говорить», про що свідчить і рецензована праця, і непомітні, на перший погляд, події на загальному науковому тлі. Ось, наприклад, конференція “The Translator Speaks: Literature, Language and the Art of Translation,” що відбулася в м. Вільямстаун, штат Массачусетс (США). Її назва говорить, що перекладачеві потрібно більше приділяти уваги, почути його, шанувати його професію, адже переклади не беруться нізвідки. Вони є результатом напруженої роботи мозку перекладача, наслідком лінгвосеміотичної реалізації його когнітивних планів, балансуванням між домінуванням авторської інтенції та задоволенням читача, між імпліцитними та експліцитними смислами, перекладацьких відкриттів і рутинних рішень, успіхів і невдач. Суголосно цим ідеям, в інтеракційній моделі перекладу перекладач визначається як центральний антропокомпонент комунікативної взаємодії в перекладі, організатор віртуального комунікативного акту «автор – читач», а його комунікативний статус вважається вищим за статуси автора й читача.

Отже, монографію Тетяни Андрієнко «Стратегії і тактики перекладу: когнітивно-дискурсивний аспект (на матеріалі художнього перекладу з англійської мови на українську та російську)» вирізняє доступність думок й легкість стилю, чіткість і влучність відбиття наукових ідей. Переконаний, що ця праця стане в пригоді багатьом молодим і зрілим дослідникам у галузі перекладознавства та суміжних галузей науки.

Література

References

1. Андрієнко Т. П. (2002). Мовленнєвий акт іронії в англійській мові (на матеріалі художньої літератури XVI – XX століть) : Дис... канд. філол. наук: 10.02.04. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна.
Andrienko, T. (2002). *Speech Act of Irony in the English Language (On the Material of Belletristic Literature of the 16th and 20th Centuries)*. Ph.D. dissertation. Kharkiv: V. Karazin National University of Kharkiv.
2. Baker, M. (1992). *In Other Words*. London and New York: Routledge.
3. Chesterman, A. (1997). *Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
4. Eco, U. (2004). *Mouse or Rat? Translation as Negotiation*. L.: Phoenix.
5. Lörscher, W. (1991). *Translation Performance, Translation Process, and Translation Strategies: A Psycholinguistic Investigation*. Tübingen: Narr.
6. Лотман Ю. (2004). Семиосфера. СПб.: Искусство СПб.
Lotman, Yu. (2004). *Semiosphere*. S-Petersburg: Iskusstvo SPB.

7. Newmark, P. (1988). *Approaches to Translation*. London & New York: Prentice Hall.
8. Nida, E. A. (1964). *Toward a Science of Translating*. Leiden: Brill.
9. Тороп, П. (2015). Тотальний переклад. Пер. з рос. О. А. Кальниченка, О. І. Оржицького. Вінниця: Нова книга.
Тороп, Р. (2015). *Total Translation*. Translated by O. Kalnychenko. O. Orzhytskyi. Vinnytsia: Nova Knyha.
10. Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London & New York: Routledge.